

Asia: VN/24815/2024

Lausuntopyyntö: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ihmisoikeuksia ja ympäristöä koskevasta yritysten huolellisuusvelvoitteesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Lausuntonne soveltamisalaa ja määritelmiä koskevista ehdotuksista (lain 1 luku)

SOK:n lausunto koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi ihmis-oikeuksia ja ympäristöä koskevasta yritysten huolellisuusvelvoitteesta ja siihen liittyvistä laeista

Suomen Osuuskauppojen Keskuskunta (SOK) kiittää mahdollisuudesta lausua koskien hallituksen esitystä ihmisoikeuksia ja ympäristöä koskevasta yritysten huolellisuusvelvoitteesta ja siihen liittyvistä laeista. S-ryhmä on asiakkaiden omistama suomalainen vähittäiskaupan ja palvelualan yritysverkosto, jolla on Suomessa noin 2 000 toimipaikkaa. S-ryhmän muodostavat osuuskaupat ja SOK tytäryhtiöineen.

S-ryhmä on sitoutunut kunnioittamaan kaikkia kansainvälisesti tunnustettuja ihmisoikeuksia ja edistämään niiden toteutumista omassa toiminnassaan. Odotamme sitä myös yhteistyökumppaneiltamme.

S-ryhmä noudattaa toiminnassaan kansainvälisiä sekä toimintamaiden kulloinkin voimassa olevia kansallisia lakeja ja säädöksiä. S-ryhmän toimintaa ohjaavat myös kansainväliset sopimukset ja suositukset, kuten YK:n ihmisoikeuksien julistus, lasten ja naisten oikeuksia koskevien yleissopimusten periaatteet, ILO:n perussopimus työelämän perusoikeuksista, OECD:n toimintaohjeet monikansallisille yrityksille, sekä YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevat periaatteet.

S-ryhmä noudattaa ihmisoikeuksien ja ympäristöasioiden huolellisuusvelvoitetta. Kielteisiä vaikutuksia pyritään hallitsemaan esimerkiksi sopimusvaatimuksin, auditointien, sertifiointien,

toimittajadialogin ja -yhteistyön kautta. S-ryhmä on tukenut EU-tasoista huolellisuusvelvoitelainsäädäntöä, mikä koskisi laajasti eri kokoisia yrityksiä.

On erityisen tärkeää, että nyt esitetty lainsäädäntö sisältää riskiperusteisuuden, jonka nojalla yritykset voivat priorisoida haitallisia vaikutuksia ja kohdentaa toimenpiteet sinne, missä vaikutus on vakavin.

Esitetty lainsäädäntö säätelee yrityksille velvoitteen noudattamista huolellisuusvelvoitetta toiminnassaan ja esimerkiksi hankinnassaan. Huolellisuusvelvoiteprosessi on myös riskienhallintaa – huolellisuusvelvoiteprosessin kautta ihmisoikeuksiin ja ympäristöön liittyviä riskejä voidaan pyrkiä vähentämään. Globaalien ja monimutkaisten ketjujen täydellinen läpinäkyvyys ja vastuullisuuden takaaminen ei ole kuitenkaan realistista. Sääntelyä sovellettaessa tulisi huomioida edellä mainittu näkökulma ja se, että sääntely koskee juuri huolellisuusvelvoiteprosessia ja sen käytännön toteuttamista.

Esitetty lainsäädäntö koskee vain hyvin suuria yrityksiä. Huolellisuusvelvoiteprosessi toimii tehokkaasti, kun toimitusketjun eri toimijat – pienet ja suuret – toimivat samojen pelisääntöjen mukaan. Lainsäädännön rajaaminen vain hyvin suuriin yrityksiin hankaloittaa huolellisuusvelvoitteen käytännön toimeenpanoa ja lainsäädännön vaikuttavuutta.

Huolellisuusvelvoitteen noudattamisen kannalta on tärkeää, että toimitusketjusta on mahdollisuus saada ihmisoikeus- ja ympäristövaikutuksiin liittyviä tietoja. Tämä tiedonsaanti on varmistettava sääntelyn piirissä oleville yrityksille. Käytännössä tietoa voi olla haastavaa saada erityisesti tilanteissa, joissa toimitusketjut ovat globaaleja ja pitkiä. Lisäksi esimerkiksi liikesalaisuuden säilyttäminen voi olla perusteena siihen, että tietoja ei saada. Tiedonsaannin haasteiden lisäksi on erityisen tarkasti arvioitava yrityksen vaikutusmahdollisuuksia tilanteissa, joissa esimerkiksi toimitusketjut ovat pitkiä ja volyymit pieniä. Edellä kuvatut haasteet on syytä huomioida lainsäädännön valvonnassa ja toimeenpanossa.

Huolellisuusvelvoitteen noudattamisesta on tärkeä luoda eri lainsäädännöt (esim. pakkotyöasetus, CSDDD ja EUDR) huomioivat yhtenäiset implementointiohjeet, jotka varmistavat yritysten tehokkaan lainsäädännön toimeenpanon. Yritysten kannalta ei saa syntyä tilannetta, joka johtaisi siihen, että niiden on luotava erilliset huolellisuusprosessit eri lainsäädännöille. Soveltamisohjeilla voidaan vaikuttaa siihen, että hajanaisesta yritysvastuusääntelyn kokonaisuudesta tulee tehokkaasti sovellettava kokonaisuus.

Yritykset tarvitsevat myös käytännönläheistä, konkreettista ja toimialakohtaista neuvontaa koskien tulevan sääntelyn soveltamista. Esitetty sääntely on hyvin ylätasoista ja yleistä luonteeltaan, mikä tekee yritystasoisesta soveltamisesta haastavaa. Vaikka esitetty lainsäädäntö koskee vain suuria yrityksiä, tulee se toimitusketjujen kautta koskemaan laajasti myös pienempiä toimijoita, mikä on

huomioitava neuvonnassa. Lisäksi lainsäädännön soveltamisohjeet tarvitaan riittävän ajoissa, koska sääntely edellyttää prosessimuutoksia, osaamisen kasvattamista ja järjestelmäkehitystä.

Ihmisoikeuksiin ja ympäristöasioihin liittyvät haasteet ovat usein rakenteellisia luonteeltaan. Niihin vaikuttaminen vaatii laajaa yhteistyötä ostajien, toimittajien ja järjestöjen sekä viranomaisten taholta. Yhteistyöhön yritysten välillä tarvitaan lisää ohjeistusta ja siihen tulisi myös kannustaa kilpailuoikeuden sallimissa rajoissa. Kilpailuoikeudellinen epävarmuus yhteistyön mahdollisuuksista tulppaa pa-himmillaan tehokkaiden työkalujen käytön haitallisten ihmisoikeus- ja ympäristövaikutusten ehkäisemiseksi ja lopettamiseksi.

Osuuskuntarakenne ja määräysvallan puuttuminen

Lain 2 §:ssä todetaan: "Lakia sovelletaan osuuskuntarakenteessa vastaavalla tavalla kuin muihin soveltamisalaan kuuluviin yrityksiin." Perusteluihin olisi syytä lisätä kirjaus, jossa selvyden vuoksi todetaan, että osuuskuntarakennetta ei kuitenkaan rinnasteta konserniin siinä tapauksessa, että yhteisöoikeudellinen määräysvalta puuttuu. Osuuskunnan omistajina olevat osuuskunnan jäsenet eivät siten esimerkiksi rinnastu omistamansa osuuskunnan tytäryrityksiksi.

Huolellisuusveloitteen sisältö

Luvussa 2 kuvataan huolellisuusveloitteen sisältö. Koska huolellisuusveloitteprosessi on määritelty laajasti, tulisi sen sisältöä pyrkiä vielä konkretisoimaan, jotta yrityksen vastuu olisi määritelty selkeämmin.

Huolellisuusveloitteprosessin sisältöön vaikuttaa yritys-, toimiala- ja tilannekohtaisuus, mikä tulee myös huomioida vastuun määrittelyssä. Yrityksen tulee pyrkiä parhaalla mahdollisella tavalla vaikuttamaan huolellisuusveloitteprosessin kautta erityisesti priorisoiuihin haitallisimpiin vaikutuksiin. Yrityksen eivät voi lopettaa kaikkia haitallisia vaikutuksia jo siitä syystä, että ne ovat usein rakenteellisia luonteeltaan ja siten monen tekijän summa. Kykenemättömyys poistaa haitallista vaikutusta ei voi siten olla vastuun tai sanktion perusta, vaan ratkaisevaa tulee olla huolellisuusveloitteen laiminlyöminen.

Vahingonkorvaus

Lukuun 5 on sisällytetty vahingonkorvausta koskeva säännös. SOK katsoo, että ehdotettu huolellisuusvelvoitteen laiminlyöntiin perustuva erillinen vahingonkorvausvastuu ylittää direktiivin (EU) 2026/470 vähimmäisvaatimukset ja siitä tulisi lähtökohtaisesti luopua.

Mikäli vahingonkorvausvastuuta koskeva sääntely kuitenkin säilytetään, sen perusteluja on täsmennettävä. Esityksestä on käytävä yksiselitteisesti ilmi, ettei puutteita haitallisten vaikutusten ehkäisemisessä, lieventämisessä tai lopettamisessa voida automaattisesti pitää vahingonkorvauslain 5 luvun 1 §:ssä tarkoitettuna erityisen painavana syynä puhtaan varallisuusvahingon korvaamiselle. Lisäksi perusteluissa tulee selkeästi todeta, ettei vastuuta synny tilanteissa, joissa yritys on toiminut sääntelyn edellyttämällä riskiperusteisella tavalla, priorisoinut toimenpiteensä asianmukaisesti ja dokumentoinut toimintansa huolellisesti. Täyden korvauksen periaatteen ohella on korostettava, ettei korvaus voi muodostua liialliseksi tai rangaistusluonteiseksi.

Lausuntonne huolellisuusvelvoitteen sisältöä koskevista ehdotuksista (lain 2 luku)

-

Lausuntonne yritykselle tehtäviä valituksia ja ilmoituksia koskevista ehdotuksista (lain 3 luku)

-

Lausuntonne valvontaa ja seuraamuksia koskevista ehdotuksista (lain 4 luku)

-

Lausuntonne vahingonkorvausta koskevista ehdotuksista (lain 5 luku)

-

Lausuntonne muista ehdotuksista (erinäiset säännökset, liitelait)

-

Lausuntonne ehdotuksen vaikutusten arvioinnista (erityisesti millaisia vaikutuksia näette ehdotuksella olevan ja onko ehdotuksella muita kuin luonnoksessa tunnistettuja vaikutuksia, mitä)

-

Lausuntonne ehdotuksen säätämijärjestystä koskevista perusteluista

-

Muut huomionne ehdotuksesta

-

Das Bhowmik Elina
SOK / S-ryhmä